

Vážená učená společnosti,

je pro mne velkou ctí vás pozdravit na zasedání v Českých Budějovicích. Tématem vašeho jednání je Historie, současnost a perspektivy krajiny a ochrany přírody na Šumavě. Dříve než budu hovořit o tématu Šumava z pohledu veřejné správy, které jste mi stanovili, dovoluji mi zmínit se o problému vnímání vědeckých objevů a vědy vůbec.

Vědecké objevy a teorie vždy vzbuzovaly u obyčejných lidí protichůdné názory. Od bezmezného uctívání a obdivování přes lhosejnost až po dramatické odmítání a často pronásledování jejich autorů. Poslední případ má bohužel v lidské historii mnoho smutných příkladů, od Giordana Bruna po generaci sovětských biologů zabývajících se genetikou a překážejících Lysenkovi v šíření jeho pavědy.

I takový génius jako Isacc Newton vyvolal protichůdné reakce dokonce i v poezii. Alexander Pope napsal například: Příroda a její zákony ležely skryty v temnotě. Bůh řekl: „Budiž Newton“ a všechno bylo jasné. Naproti tomu William Blake napsal: Ať milý Bůh nás stále chrání před Newtonem a jeho myšlenkami.

V posledních dvaceti letech jsme často stavěni před zdánlivě naprosto nezpochybnitelné výsledky přírodních věd, zejména biologie a ekologie, ale také věd společenských jako sociologie a ekonomie, které dramaticky upozorňují na zhoršování stavu přírody na naší planetě a varují lidstvo před pokračováním v současném vývoji. Tyto názory přejímají různé skupiny, od celosvětově uznávaných médií po skupiny aktivistů, snažících se prosazovat názory o nadřazení ochrany přírody nad jakoukoli jinou činnost člověka.

Vnímáno z našeho úhlu pohledu, mám na mysli úhlu pohledu České republiky, kde historie ochrany přírody začíná 1.1.1990 zřízením Ministerstva životního prostředí, zaznamenala ochrana životního prostředí za uplynulých 16 let velké úspěchy. Podařilo se schválit zákon 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, ochrana přírody se sama stala významnou institucí, respektovanou velkou částí veřejnosti a principy i účinné formy ochrany přírody se podařilo zavést do praktického života na všech úrovních. Zároveň ale pozorujeme významné odcizení velké části veřejnosti ve vztahu k ochraně přírody a životního prostředí a stále obvyklejší pocit, že ochránci přírody jsou nepřátelé svobodného rozhodování a prosperity. Ochránci životního prostředí se často sami staví do pozice těch, kteří všechno vědí nejlépe a mají pro své věřím že dobře míněné aktivity silnou podporu v postupně velmi komplikované soustavě zákonů na ochranu životního prostředí.

Troufám si dokonce říci, že zde vzniká jakýsi nový světový názor – začíná se pro něj používat termín ekologismus, který své vyznavače oslovuje podobně jako jakési nové náboženství. Jedná se o názor, který nenavazuje na

antropocentrický postoj křesťanský, ale ve smyslu biocentrického přístupu prosazuje názory, že do přírodních procesů musí lidská civilizace zasahovat co nejméně, že je nejlepší ponechat přírodu samovolnému vývoji. V zájmu prosazení jeho myšlenek je toho hodně dovoleno, jeho zastánci mnohdy jednají se svými protějšky nikoli jako s partnery, ale jako s neinformovanými lidmi, kteří musí poslouchat jejich příkazů, proti kterým se nemohou bránit a do jejichž účelnosti jim nic není, stejně jí nerozumějí. Odmítají myšlenku, že ochrana přírody není žádnou univerzální doktrínou, nadřazenou všem ostatním, nýbrž zájmem stejně parciálním jako zájmy jiné. Ten, který si o některých jejich myšlenkách dovolí pochybovat, je okamžitě ekologisty a jim nakloněnými novináři označen za nepřítele přírody a společnosti vůbec, za hlupáka, který nerozumí vědeckým poznatkům a za zaprodance všech možných lobby, od zemědělské přes dřevařskou až po betonovou.

V poslední době se objevily publikace, dovolující si o základních idejích, neřku-li pilířích ekologismu pochybovat. Jedná se například o knihy Říše strachu Michaela Crichtona nebo Skeptický ekolog Björna Lomborga. Každá z nich se odlišným způsobem vyjadřuje ke klíčovým teoriím současné ekologie. Ke globálnímu oteplování a jeho příčinám, poklesu počtu druhů žijících na naší planetě, zmenšující se rozloze lesů nebo ubývání zdrojů surovin a potravin na Zemi. Hodně z toho, co Lomborg nazývá Litanií a před čím ochránci životního prostředí dramaticky varují, nenastává. Autoři upozorňují na osud názorových proudů, jako například malthuziánství nebo eugenika, které ve své době byly také nezpochybnitelnými vědeckými teoriemi a které jsou dnes sice odmítnuty, ale mezitím přinesly velké problémy mnoha lidem na Zemi.

Jako představitel krajské samosprávy se této vědecké konference zúčastním spíše jako ten, který se chce vědecké obce ptát a čeká na její odpovědi, než jako ten, který by chtěl prosazovat nějaký koncept odborných tezí směřujících k určení způsobu péče o toto území.

K politickému rozhodnutí o založení NPŠ před 15 lety došlo v době projednávání a později i přijetí zákona o ochraně přírody a krajiny. Od takovéto legislativy očekávají občané demokratického státu především to, že předmět a cíle ochrany přírody budou definovány velmi přesně a **vývoj celého území bude předvídatelný**, stejně tak i to, že zákonná definice veřejného zájmu, jehož součástí jsou zájmy ochrany přírody v tomto území, neumožní účelovou manipulaci s těmito nástroji. Jinými slovy: občan právem očekává ze strany státu záruky toho, jaké vlastnosti tohoto území budou chráněny či zlepšovány, jak by mělo toto území vypadat v budoucnosti, jaké existenční podmínky budou garantovány občanům nebo jaké využití poskytne jeho návštěvníkům.

Ti, kteří před patnácti lety uvítali založení NPŠ vládou v naprosté většině očekávali, že tato ochrana území Šumavy zajistí mimo jiné i zachování a zlepšování stavu lesů včetně zbytků pralesů, jako je například Trojmezenský či Černoohorský prales.

Jsem přesvědčen, že i tehdejší zastánci toho, aby NPŠ „byl parkem evropského významu a splňoval kriteria IUCN“, jak říkají rozhodnutí starostů ze dne 1.7.1991 ze Sušice a 1.8.1991 z Volar, jistě nevydávali „bianco“ souhlas jen s jednou z možných variant cest k tomuto cíli, jakou je například v současné době prosazovaný záměr ponechat více než 30% rozlohy NPŠ téměř okamžitě svému osudu, bez ochrany proti hmyzím škůdcům. Je nutné si navíc uvědomit, že experiment, který již dlouho na Šumavě probíhá, nikdo neřídí a nikdo za něj také nenese odpovědnost. Jeho součástí se bohužel navíc stávají obce, na jejichž katastrech park leží, a také jejich občané. To je pro Jihočeský kraj nepřijatelné a stojí proto přirozeně plně na straně šumavských obcí.

Jestliže založení NPŠ před 15 lety bylo aktem, který se neopíral a ani se tehdy ještě nemohl opírat o projednání se všemi dotčenými subjekty v území způsobem, který odpovídá současným demokratickým mechanismům vyhlášení tak významného veřejného zájmu, pak budoucí etapa jeho existence musí tímto procesem projít. Mám na mysli projednání a přijetí zákona o NPŠ, jak ukládá i současně platný zákon 114/92 Sb. Trvalou a **nezpochybnitelnou existenci NPŠ** včetně akceptace všeho, co s ochranou přírody v tomto území souvisí, **nelze očekávat v situaci, kdy se ekologisté domnívají, že k prosazení zásadních změn v péči o toto území se všemi možnými důsledky, jakými jsou například rozpad lesa na stovkách až tisících ha, vznik rozsáhlých holin nárazníkových zón, postačí výměny ministrů či ředitelů a vedení NPŠ.**

K politickému rozhodnutí o založení NPŠ vládou došlo na samém počátku formování nové legislativy ochrany přírody a dokonce ještě před jejím přijetím v podobě zákona 114/92. V té době se nařízení vlády o zřízení NPŠ opíralo více o odborné a vědecké názory různých směrů než o představy o společenské, kulturní či hospodářské obnově Šumavy a už vůbec ne o nějaký koncept obnovy její kulturně-historické kontinuity či důsledky budoucí evropské integrace. Nové právní zakotvení NPŠ, tedy zákon o Národním parku Šumava musí již tyto souvislosti zahrnovat.

V procesu **hledání širokého konsensu** o dalším směřování NPŠ, který by měl být završen přijetím zákona o NPŠ, **očekává veřejnost i demokratické struktury správy státu, regionu a obcí od vědecké obce odpovědi na řadu závažných otázek.**

Otázky:

Zásadní otázky se týkají obsahu pojmu „bezzásahovosti“, a to především ve smyslu nezasahování proti hmyzím škůdcům a dále nově používaného pojmu „divočina“.

- Je plánovaná a již prováděná zásada nezasahování proti kůrovci v konkrétních případech v souladu se základním ustanovením zakládací listiny NPŠ :

„Cílem všech opatření v lesním hospodářství národního parku je dosažení přirozené skladby porostů zcela odpovídající danému stanovišti.“ (Nař.vl.č.163/91 Sb. §9, odst.1) ?

- Má přednost ochrana přírodních procesů (vč. nezasahování proti kůrovci) před ochranou (záchranou) významných přirozených lesních ekosystémů i v případech, kdy šíření kůrovce ohrožuje existenci takových fenoménů jako je např. Trojmezenský či Černoohorský prales?
- Je vědecky zdůvodněno a opodstatněno ponechávání nepůvodních, danému stanovišti typologicky nepřirozených porostů, bez zásahů proti kůrovci? Lze očekávat, že obnova takovýchto porostů po jejich rozpadu působením kůrovce, povede ke vzniku přirozených stabilních (klimaxových) lesů ?
- Je ochrana tzv. přírodních procesů v připravovaných bezzásahových územích NPŠ v souladu s požadavkem ochrany biodiversity a ochrany příslušných významných biotopů (Natura atd.)?
- Na jak velkých plochách se předpokládá rozpad lesa působením kůrovců při rozšíření bezzásahového hospodaření na cca 30% plochy NPŠ? Jak velké plochy holin nárazníkových zón bude třeba v této souvislosti vytvořit?
- Jak by se mohla změnit retenční schopnost území NPŠ, kdyby v důsledku zamýšleného nezasahování proti kůrovci došlo k rozpadu lesa na více než 14.000 ha ? Jak by se mohly změnit povodňové odtokové poměry?
- Nepředstavuje vznik suchého lesa na velkých plochách a holin nárazníkových zón riziko pro ochranu půdy a půdotvorných procesů ?
- Jaké posuzuje současná ekologická věda alternativy zachování živého lesa, či jeho ponechání rozpadu a následným sukcesním procesům z hlediska významu lesa pro jeho ekologické funkce, udržení vody v krajině, zachování místních klimatických poměrů, významu z hlediska probíhajících globálních klimatických změn atd.?